

De weduwe- of partnerclausule nader belicht

Kan omzetting van een verpande levensverzekering zonder meer plaats vinden?

op 1 april 2013 vervalt de mogelijkheid om van bestaande levensverzekeringen een Kapitaalverzekering Eigen Woning (KEW) te maken.

De verzekeringnemers met een levensverzekering krijgen voor die datum nog één keer de mogelijkheid om van de verzekering een KEW te maken.

Mag de verzekeringnemer wel zelfstandig de beslissing nemen om zijn polis om te zetten?

Ik ben van mening dat dit niet mogelijk is! Een waarschuwing is op zijn plaats.

De levensverzekering en hypotheek

Een levensverzekering sluit men meestal af om de hypotheek mee af te lossen. In deze uiteenzetting is het een gemengde verzekering. Dat betekent dat de verzekering uitkeert bij in leven zijn op een bepaalde datum (meestal aan het einde van de looptijd van de hypotheek) of bij overlijden vóór die datum. De polis bestaat eigenlijk uit een spaar- of beleggingsdeel en een overlijdensrisicodeel.

De levensverzekering wordt ook wel eens kapitaalverzekering genoemd.

De geldverstrekker.

De geldverstrekker zal bij het verstrekken van een hypotheek zekerheid willen hebben ten aanzien van de aflossing aan het eind van de leentermijn. Maar ook bij eerder overlijden van de verzekerde.

Algemene voorwaarden

In veel algemene voorwaarden van geldverstrekkers zijn dan ook vaak artikelen opgenomen onder het hoofdstuk levensverzekering, met de volgende strekking.

Inpandgeving en begunstiging

U dient alle aan u als verzekeringnemer toekomende rechten uit de desbetreffende verzekering volledig onder de door ons aangegeven condities aan geldverstrekker X in pand te geven. geldverstrekker X dient als eerste begunstigde te worden aangewezen. Deze inpandgeving van rechten en aanwijzing als eerste begunstigde worden in de hypotheekakte opgenomen. Met het accepteren van deze offerte verklaart u bij voorbaat met de inpandgeving en begunstiging in te stemmen en verstrekt u aan geldverstrekker X een onherroepelijke volmacht om deze inpandgeving en begunstigingsaanwijzing tot stand te laten komen. De inpandgeving en begunstiging moeten ook in de polis worden aangetekend. Dit zal aan de verzekeringsmaatschappij worden meegedeeld. De eventueel aan deze aantekening verbonden kosten komen voor uw rekening. U bent niet bevoegd de hiervoor bedoelde aan geldverstrekker X verpande rechten aan derden te verpanden.

Andere begunstiging / opdracht tot betaling

Op grond van de inpandgeving geldt in principe een begunstiging ten behoeve van geldverstrekker X. Hiervan kan worden afgeweken, als een andere door de verzekeringnemer aan te wijzen begunstigde, door ondertekening van een desbetreffende verklaring aan de verzekeringsmaatschappij opdracht geeft de uitkering bij overlijden aan geldverstrekker X uit te betalen. Hiermee wordt bereikt, dat de uitkering ook formeel-juridisch terecht komt bij degene voor wie de begunstiging is bedoeld (de door de verzekeringnemer aangewezen begunstigde), zodat deze door de betalingsopdracht ook formeel de lening met de aan hem/haar toekomende uitkering aflost. De desbetreffende verklaring/opdracht tot betaling, ook wel 'weduweverklaring' genoemd, treft u aan bij de offerte. Als het afgeven van deze verklaring.

Verpandingsakte

Pandrecht is een zekerheidsrecht, waar een geldverstrekker om kan vragen.

De geldverstrekker verstrekt een lening voor de aankoop van een huist. Tot zekerheid voor de terugbetaling van de lening op het overeengekomen tijdstip, wordt er een hypotheek op het huis gevestigd. Bij een leventhypotheek hoeft de lener de hypothecaire lening niet tussendoor af te lossen. Pas op de einddatum lost hij met de uitkering uit een levensverzekering de hypotheekschuld in een keer af.

Meestal werd daarom geëist dat de bijbehorende levensverzekering werd verpand aan de geldverstrekker. In de verpandingsakte wordt geldverstrekker aangewezen als eerste begunstigde.

De geldverstrekker moet er dan wel zeker van kunnen zijn dat de verzekering in stand blijft en dat de premies worden betaald. Vandaar dat de verzekering wordt verpand. Verpanding is een van de zekerheidsrechten die de wet biedt en komt tot stand door middel van een akte. De geldverstrekker heet dan 'pandhouder' degene die het geld leent 'pandgever'. De pandakte moet worden meegedeeld aan de verzekeraar.

Nu de geldverstrekker aangewezen is als eerste begunstigde, houdt dit ook in dat wanneer de verzekerde komt te overlijden de uitkering uit hoofde van de overlijdensrisicoverzekering ten goede komt aan de geldverstrekker om daarmee de hypothecaire geldlening zoveel mogelijk af te lossen.

Doordat hiermee de gezamenlijke hypotheekschuld maar ook de schuld in de nalatenschap, wordt afgelost, wordt de nalatenschap met de uitkering uit de levensverzekering bevoorreed.

De uitkering komt uiteindelijk dus niet (geheel) ten goede aan de langstlevende partner, terwijl dit wel de bedoeling was. Immers de verzorgingsgedachte stond voorop!

De weduwe- of partnerclausule bood uitkomst.

Weduwe- of partnerclausule is iets anders dan verpanden

Er bestaat feitelijk geen verschil tussen de termen weduwe- of partnerclausule. In dit stuk zal ik dan ook verder de term partnerclausule gebruiken.

Eén misverstand wil ik maar gelijk wegnemen. De partnerclausule is niet opgenomen in de hypotheekakte. Het betreft een losse overeenkomst tussen partijen die vaak wel tegelijk met de hypotheekakte bij de notaris word getekend. De geldverstrekker geeft de notaris daarvoor de opdracht.

In het dagelijks taalgebruik wordt het begrip partnerclausule nogal eens met andere benamingen aangeduid. Zo zien we ook termen als weduweverklaring of partnerverklaring.

Zelfs de term "verpanding" wordt in sommige gevallen gehanteerd door de geldverstrekker, terwijl er sprake is van een constructie op basis van de partnerclausule. Voor de geldverstrekker staat immers slechts de verpanding centraal. Voor hem is het van belang dat hij ten alle tijden de gelden uit de polis ontvangt.

Het onderscheid dat dient te worden gemaakt, is de begunstiging op de polis van levensverzekering. Indien de geldverstrekker de eerste begunstigde is op de polis, dus vóór de verzekeringnemer, dan is er sprake van een "echte" verpanding.

Sommige geldverstrekkers noemen de partnerclausule ten onrechte een betalingsopdracht. De betaalopdracht is slechts een onderdeel van de hele clausule. Niet de betaalopdracht maar de gedachte achter de betaalopdracht staat centraal!

De term betaalopdracht is vanuit de klant gezien daarom niet juist. Voor de klant strekt de partnerclausule veel verder dan alleen een betaalopdracht.

Belang van de klant.

Het belang van de klant is groot, omdat na het kopen van een woning de vermogenspositie behoorlijk wijzigt.

De overlijdensrisicoverzekering zorgt ervoor dat de achterblijvende partner en eventuele kinderen bij overlijden in het huis kunnen blijven wonen. De verzorgingsgedachte staat voor de klant dan ook centraal bij het sluiten van deze risicoverzekering.

En dan met name de zorg voor de langstlevende partner.

De structuur van de partnerclausule

De verzekeringnemer wijst zijn partner als begunstigde aan voor het verzekerde kapitaal bij overlijden.

Anderzijds verklaart de geldgever ermee in te stemmen dat de partner de begunstigde is van de polis onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat deze de bank machtigt om de uitkering bij overlijden aan te wenden voor de aflossing van de lening.

De partner aanvaardt deze begunstiging, waarna deze vooraf schriftelijke opdracht aan de verzekeraar geeft om de overlijdensuitkering uit te keren aan de geldverstrekker ter aflossing van de lening bij de geldverstrekker.

Zo is de geldverstrekker ook verzekerd van aflossing bij overlijden.

Wat is dan het belang van de verzekeringnemer en de begunstigde?

Zoals ik al stelde staat voor de verzekeringnemer de verzorgingsgedachte centraal. Hij wil met deze constructie zijn partner beschermen.

Erfbelasting

Personen die in gemeenschap van goederen gehuwd zijn, worden te allen tijde geconfronteerd met heffing van erfbelasting over de helft van de uitkering (sinds 2010; daarvoor over de gehele uitkering verminderd met de helft van de betaalde premies).

Het al dan niet ondertekenen van een partnerverklaring heeft bij overlijden van de verzekerde direct invloed op de omvang van de nalatenschap en daardoor op de heffing van erfbelasting.

Als de partnerclausule niet is getekend, dan is in geval van verpanding van de levensverzekering de geldverstrekker standaard de eerste begunstigde voor de verzekeringsuitkering.

Dit wordt crediteurenbegunstiging genoemd. Bij overlijden van de verzekerde wordt de uitkering door geldverstrekker, als begunstigde, gebruikt voor de aflossing van de lening. Dit heeft tot gevolg dat bij overlijden van de verzekerde zijn schuld aan geldverstrekker afneemt. Daardoor neemt het saldo van de zijn nalatenschap toe. De woning valt namelijk in dat geval (gedeeltelijk) vrij van schuld in de nalatenschap.

Bij de partnerclausule is er sprake van een uitkering aan de langstlevende en valt de schuld (deels) in de nalatenschap.

Een voorbeeld

Man en vrouw zijn gehuwd in gemeenschap van goederen. Zij hebben twee kinderen. De gemeenschap bestaat uit de volgende goederen:

Huis	€ 400.000
Beleggingen	€ 200.000
Hypotheek -/-	<u>€ 300.000</u>
Saldo gemeenschap	€ 300.000

Daarnaast is er een kapitaalverzekering met een verzekerd bedrag van € 300.000.

De man komt te overlijden. Op basis van het huwelijksgoederenrecht is de helft van de gemeenschap van goederen van de vrouw en de andere helft vormt de nalatenschap van de man.

Bij de partnerclausule is er sprake van een gemeenschap van goederen van € 300.000 en is de nalatenschap de helft daarvan of € 150.000. De erfgenamen verkrijgen ieder € 50.000. Daarnaast ontvangt de partner de € 300.000 uitkering uit de kapitaalverzekering.

Stel dat er geen partnerclausule zou zijn en de verzekering is verpand, dan is de schuld op het moment van overlijden afgelost.

Huis	€ 400.000
Beleggingen	<u>€ 200.000</u>
Saldo gemeenschap	€ 600.000

Hierdoor heeft de gemeenschap van goederen een waarde van € 600.000 en is de nalatenschap de helft daarvan of € 300.000. De erfdelen zijn dan € 100.000.

Door de aanvaarde begunstiging krijgt de begunstigde van de overlijdensuitkering een 'zelfstandig recht' op de uitkering. Dat wil zeggen, hij kan rechtstreeks en zonder toestemming van de erfgenamen naar de verzekeraar stappen om de uitkering op te eisen. Dit noemen we de onaantastbaarheidsleer. De normale regels van het erfrecht zijn niet van toepassing op een overlijdensuitkering. Het recht dat de begunstigde heeft op de uitkering, kan niet worden aangetast door de erfgenamen.

Via de partnerclausule word dus heel bewust de partner bevoordeeld, ten koste van de kinderen en buiten de regels van het erfrecht om.

Het oude erfrecht

Onder het oude erfrecht (tot 1 januari 2003) was de langstlevende daarnaast op basis van de wet niet beschermd tegen kinderen die hun erfdeel opeisten. Het was dus in de meeste gevallen in het belang van de langstlevende om ervoor te zorgen dat de nalatenschap zo klein mogelijk was. De nalatenschap moest immers gedeeld worden met de kinderen. De partnerclausule was dan ook bedoeld om de positie van de langstlevende te versterken ten opzichte van de overige erfgenamen (doorgaans de kinderen).

Door ondertekening van de partnerclausule word dus ook duidelijk aan de overige erfgenamen aangegeven dat de partner als eerste begunstigde is aangewezen bij overlijden, zodat geen discussie ontstaat met de overige erfgenamen!

Maar ook fiscaal is de partnerclausule van belang. Door aanwijzing van de partner als begunstigde is vooraf duidelijk dat de uitkering niet in de nalatenschap valt, maar toekomt aan de aangewezen partner als begunstigde, waardoor voorkomen word dat een hogere erfbelasting betaald moet worden.

Samengevat betekent dit:

Wel een partnerverklaring

- Partner begunstigde voor uitkering;
- Aflossing hypotheekschuld heeft geen invloed op omvang nalatenschap;
- Uitkering komt alleen ten goede aan partner.

Geen partnerverklaring

- Bank is begunstigde voor uitkering;
- Aflossing hypotheekschuld vergroot nalatenschap;
- Uitkering komt ten goede aan alle erfgenamen.

De partnerverklaring versterkt dus de financiële positie van de partner. Schept duidelijkheid naar de overige nabestaanden en de fiscus.

Door aanwijzing vind dus automatisch aanvaarding van begunstiging plaats. Daarmee is de begunstiging onherroepelijk geworden. Hierdoor zijn de rechten van de begunstigde veilig gesteld.

Geldverstrekkers en verzekeraars hebben dit nooit onderkend. Verzekeraars hebben dan ook massaal nagelaten om de aanvaarde begunstiging aan te tekenen op de polis.

Dit heeft met name bij echtscheiding verstrekende gevolgen.

In de praktijk werd er in 80 van de 100 gevallen gewerkt met de partnerclausule.

Aanvaarding begunstiging

Als de begunstiging tijdens de looptijd van de verzekering onherroepelijk is geworden door aanvaarding, moet de begunstigde steeds toestemming geven aan de verzekeringnemer als deze iets met de verzekering wil doen. Denk bijvoorbeeld aan het aanwijzen van een andere begunstigde, afkopen of belenen. Zelfs de begunstiging kan niet meer zonder meer worden gewijzigd.

In de situatie dat een begunstigde is aangewezen, zowel in naam als in hoedanigheid, bijvoorbeeld: 'mijn echtgenote, mevrouw A. van der B', bepaalt de wet dat de naam steeds doorslaggevend is. Als bij het overlijden van de verzekeringnemer blijkt dat hij gescheiden was en dat mevrouw A. van der B dus geen echtgenote meer is, vervalt haar begunstiging desondanks niet.

Juridische merites

Wettelijk systeem van aanwijzing/aanvaarding

Ingevolge artikel 7:966 lid 1 BW kan de verzekeringnemer door een schriftelijke mededeling aan de verzekeraar de begunstigde aanwijzen. De aanvaarding door een begunstigde derde kan slechts geschieden middels een tot de verzekeraar gerichte verklaring. Zolang aanwijzing herroepelijk is, is die aanvaarding slechts mogelijk middels een tot de verzekeraar gerichte schriftelijke verklaring. Tegelijkertijd eist de wet dat deze aanvaarding slechts kan geschieden met toestemming van de verzekeringnemer. Deze toestemming dient evenzo aan de verzekeraar schriftelijk te worden medegedeeld.

De volgende rechtsmomenten kunnen we in dit verband worden onderscheiden:

- Aanwijzing van de derde-begunstigde
- Toestemming om te aanvaarden, welke toestemming schriftelijk dient te worden medegedeeld aan de verzekeraar
- Aanvaarding van de aanwijzing middels een schriftelijke verklaring aan de verzekeraar

Schriftelijke verklaring gericht aan de verzekeraar

Voor alle duidelijkheid, aan de aan verzekeraar gerichte verklaring zijn als zodanig geen bijzondere eisen gesteld! Met andere woorden de pandakte met partnerverklaring volstaat.

Zo wordt aangenomen dat een dergelijke verklaring eventueel stilzwijgend kan plaats vinden. Graag verwijs ik in dit verband naar de Kamerstukken II, 1999-2000, 19 529, nr. 5, p. 47 (Parlementaire Geschiedenis Boek 7 Titel 17 BW inzake de verzekeringsovereenkomst). Dit betekent dat een impliciete aanvaarding onder omstandigheden is op te vatten als een aan de verzekeraar gerichte verklaring.

Anders gezegd, niet is vereist dat de begunstigde ondubbelzinnig en uitdrukkelijk verklaart: "ik aanvaard hierbij de aanwijzing (als begunstigde)". Voldoende is dat uit de gedragingen van de derde-begunstigde kan worden afgeleid dat hij/zij als zodanig wenst te worden aangemerkt.

Voor de schriftelijke mededeling van de zijde van verzekeringnemer waaruit zijn toestemming blijkt gelden evenmin strengere eisen!

De verpandingsakte als een schriftelijke verklaring

Bij een door partijen ondertekende verpandingsakte met partnerclausule zijn de (vorderings)rechten voortvloeiende uit de levensverzekeringsovereenkomst verpand aan de hypotheekgever.

Daarvoor is overeenkomstig artikel 7:971 BW voor verpanding van (vorderings)rechten voortvloeiende uit levensverzekeringsovereenkomst kennisgeving aan de verzekeraar vereist.

Dit dient te geschieden door de verzekeringnemer, met dien verstande, indien de aanwijzing onherroepelijk is geworden, dan wel de aanwijzing is aanvaard door de derde-begunstigde, de verzekeringnemer zonder toestemming van de derde-begunstigde de (vorderings)rechten voortvloeiende uit een levensverzekeringsovereenkomst niet mag verpanden.

De verpandingsakte met partnerclausule is ondertekend door de verzekeringnemer maar ook door de echtgeno(o)t(e) of partner als begunstigde. Daarin ligt naar mijn mening, al is dit impliciet, besloten dat de verzekeringnemer, niet alleen zichzelf, maar ook zijn echtgeno(o)t(e) of partner als begunstigde wenste te kwalificeren.

Hierin ligt dan ook tevens besloten dat de verzekeringnemer zijn echtgeno(o)t(e) of partner als begunstigde heeft aangewezen.

De echtgeno(o)t(e) of partner heeft met de ondertekening van de verpandingsakte in de hoedanigheid van begunstigde verklaart dat hij/zij aanwijzing heeft aanvaard en heeft de verzekeringnemer met de ondertekening als het ware de aanwijzing nog eens bekrachtigd en aan verzekeraar te kennen gegeven dat hij instemt met die aanvaarding.

De verpandingsakte is dan ook te zien als enerzijds een schriftelijke kennisgeving door de verzekeringnemer van die aanwijzing en anderzijds een schriftelijke verklaring van de echtgeno(o)t(e) of partner tot aanvaarding van die aanwijzing.

Begunstiging in de polis

In de verpandingsakte met partnerclausule word de begunstigde met naam genoemd! De begunstigde had dan ook op de polis met naam aangetekend moeten worden.

Verzekeraars lieten in de regel alleen de term echtgeno(o)t(e) of partner in de polis bij de begunstiging staan.

Verzekeraars verwijzen dan naar artikel 7:967 lid 2 BW, dat men aantreft in de aan de sommenverzekering gewijde afdeling 3 van titel 17 van boek 7 BW. Dan luid de eerste volzin

van lid 2 als volgt: "Is de begunstigde in hoedanigheid aangeduid, dan wordt de aanwijzing vermoed te zijn gedaan ten behoeve van hem die deze hoedanigheid bezit ten tijde dat de aanwijzing volgens artikel 968, onder b tot en met d, onherroepelijk wordt." Een voorbeeld van de aanduiding van de begunstigde met slechts een hoedanigheid is de aanwijzing als begunstigde met de term echtgenote; zie in dit verband ook lid 6 van artikel 7:967 BW.

De geciteerde volzin komt overigens inhoudelijk overeen met de eerste volzin van artikel 7.17.3.4a uit het Regeringsontwerp (TK 1985-1986, 19 529, nrs. 1-2). In de MvT wordt over die volzin het volgende opgemerkt: "Voor aanwijzing van een persoon in zijn hoedanigheid, die in de praktijk tot problemen kan leiden, geeft lid 2 een enkele regel. Indien de nemer als begunstigde heeft aangewezen: mijn echtgenote, doch hij is nadien van eerste vrouw gescheiden en hertrouwd, dan zal hij in de regel niet zijn eerste maar tweede vrouw willen bevoordelen. De woorden 'volgens artikel 5 lid 1, onder b tot en met e onherroepelijk wordt' brengen uiteraard mee dat beslissend is het moment waarop de aanwijzing onherroepelijk wordt. In de verpandingsakte met partnerclausule kan de aanwijzing zowel de naam als de hoedanigheid, bevatten. In dat geval prevaleert de naam.

Middels de partnerclausule geeft de verzekeringnemer duidelijk aan dat hij zijn partner als 1^e begunstigde aanwijst. Door mede ondertekening geeft de partner aan deze te aanvaarden. Waarna deze begunstigde de verzekeraar op voorhand verzoekt om de gelden bij uitkering ten gevolge van overlijden over te maken aan de geldverstrekker. De begunstiging is daarmee onherroepelijk geworden.

Bovendien geldt meer in het algemeen dat bij de aanwijzing van de begunstigde de bedoeling van de verzekeringnemer een zeer belangrijke rol speelt.

Voor hem stond bij het tekenen van de partnerclausule de volgende punten centraal:

- De verzorgingsgedachte;
- Vooraf duidelijkheid scheppen naar de overige erfgenamen;
- Vooraf duidelijkheid scheppen naar de fiscus.

Een en ander geldt dienovereenkomstig voor het geval dat in artikel 7:967 lid 2, tweede volzin, BW wordt genoemd, te weten dat de begunstigde zowel bij naam als in hoedanigheid is aangeduid: dan wordt de aanwijzing vermoed te zijn gedaan ten behoeve van de bij naam aangewezen begunstigde.

De partnerclausule en de daarin aangegeven begunstigingsregeling maakt deel uit van de overeenkomst die de verzekeringnemer en de verzekeraar met elkaar hebben gesloten. Maar is ook een overeenkomst tussen verzekeringnemer en geldgever, een overeenkomst tussen verzekeringnemer en begunstigde. En ten slotte ook een overeenkomst tussen begunstigde en geldgever en tussen begunstigde en verzekeraar. De vaststelling van de betekenis van de begunstigingsregeling en een daarin opgenomen vermelding van een hoedanigheid vormt daardoor een uitleg van de verzekeringsovereenkomst. Die uitleg zal volgens de Haviltex-norm dienen te geschieden. Daarbij moet rekening worden gehouden met de uitlatingen en gedragingen van partijen jegens elkaar, dus op feiten en omstandigheden die voor alle partijen waarneembaar en kenbaar zijn. Niet alleen die van geldgever of verzekeraar, maar juist de belangen en de motivaties van verzekeringnemer en zijn partner.

Die feiten en omstandigheden zijn vastgelegd in de verpandingsakte met partnerclausule. Zo staat het onomstotelijk vast dat de verzekeringnemer zijn partner als 1^e begunstigde bij zijn overlijden wenst aan te wijzen.

Graag verwijs ik naar het De Visser/Harms-arrest HR 30-11-1945, NJ 1946, 62.

De essentie van dit arrest was dat de partner verzorgd achter diende te blijven. In dit arrest werd ingezet op de geldende regels van moraal en fatsoen met betrekking tot de plicht om op een andere manier in alle redelijkheid voor de partner te zorgen.

Een dergelijke verplichting is een natuurlijke verbintenis, nakoming van deze natuurlijke verbintenis kan:

- of bij een handeling onder de levenden, zoals een levensverzekering;
- of middels een testament voldaan wordt aan de natuurlijke verbintenis.

Conclusie

Een verpandingsakte met partnerclausule hield met de ondertekening door de verzekeringnemer en de echtgeno(o)t(e) partner een aanwijzing/toestemming/schriftelijke verklaring van aanvaarding in.

Daarom is toestemming van de begunstigde nodig bij omzetting van de polis naar een Kapitaalsverzekering Eigen Woning. De begunstigde dient een wijzigingverzoek dus te allen tijde mee te ondertekenen.